

Sygn. akt II UK 481/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku H.L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 grudnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 18 września 2014 r., sygn. akt III AUa .../14,

1. oddala skargę,

**2. przyznaje adwokatowi M. K., Kancelaria Adwokacka w O.,
od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego [...] kwotę 120 zł (sto
dwadzieścia) z podatkiem od towarów i usług w obowiązującej
stawce tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z
urzędu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 września 2014 r. Sąd Apelacyjny [...], na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w O. od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 7 marca 2014 r., zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie H.L. od decyzji z dnia 2 października 2013 r. w przedmiocie odmowy ustalenia prawa do emerytury. Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony przez cały czas pracy w Przedsiębiorstwie Sprzętu i Transportu Wodno-Melioracyjnego w O. od dnia 10 października 1973 r. w charakterze pomocnika operatora i operatora sprzętu wodno-melioracyjnego do dnia 24 października 1974 r., z przerwą na służbę wojskową do dnia 20 października 1976 r. do dnia 30 kwietnia 1987 r., wykonywał prace odpowiadające stanowisku operatora sprzętu ciężkiego (spycharek gąsienicowych i koparek) przy melioracjach na wałach przeciwpowodziowych, przy rekultywacji łąk na żwirowniach, przy rozplantowywaniu terenu, karczowaniu rzek itp., odpowiednie do prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych, których stanowiska pracy wymienione są w zarządzeniu Nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach tego resortu tj. między innymi Przedsiębiorstwie Sprzętu i Transportu Wodno-Melioracyjnego, w wykazie A, dziale VIII, "transport i łączność", pod poz. 3. Uwzględniając ten okres oraz okres służby wojskowej, Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony udowodnił łącznie 16 lat 1 miesiąc i 24 dni pracy w warunkach szczególnych i spełnił warunki emerytalne przewidziane w art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016, poz. 887).

Sąd drugiej instancji, po analizie materiału dowodowego zawartego w aktach osobowych ubezpieczonego, dokonał odmiennych ustaleń co do charakteru wykonywanej przez niego pracy. W konsekwencji zmienił ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku Sądu pierwszej instancji odnośnie do okresu pracy od dnia 10 października 1973 r. do dnia 24 października 1974 r. na stanowisku pomocnika operatora oraz okresu pracy od dnia 20 października 1976 r. do dnia 30 kwietnia 1979 r. Według ustaleń tego Sądu, ubezpieczony został

powołany do służby wojskowej ze stanowiska pomocnika operatora i na takie stanowisko powrócił do pracy bezpośrednio po zakończeniu służby wojskowej. Praca pomocnika operatora nie jest wymieniona we wskazanym przez Sąd pierwszej instancji przepisie załącznika A do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Sąd podkreślił, że dopiero po uzyskaniu uprawnień operatora ubezpieczony został zatrudniony na stanowisku objętym wykazem, tj. od dnia 1 maja 1979 r. do dnia 30 kwietnia 1987 r. Okres od dnia 10 października 1973 r. do dnia 30 kwietnia 1979 r., w tym okres służby wojskowej, którą poprzedzała i następowała praca pomocnika operatora/maszynisty ciężkich maszyn, nie podlegał zaliczeniu.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 1 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez przyjęcie, że praca na stanowisku wskazanym w świadectwie pracy nie była pracą w warunkach szczególnych, skoro pomocnik operatora/maszynisty miał taki sam zakres pracy i wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, pracę operatora/maszynisty. Niewskazanie tego stanowiska pracy w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. nie uzasadniało - w ocenie skarżącego - odmowy przyznania prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Skarżący zarzucił również naruszenie przepisów postępowania, w szczególności art. 382 k.p.c., przez pominięcie wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji i niewskazanie, dlaczego była błędna ocena dowodów z zeznań świadków [...], wskazujących, że pomocnik operatora/maszynisty robił to samo fizycznie co operator/maszynista.

Skarżący wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, poczynając od dnia 2 października 2013 r. lub uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Podniósł, że Sąd pierwszej instancji w sposób uproszczony przyjął pogląd, iż skoro stanowisko pomocnika operatora nie znajduje się w wykazie, to praca na tym stanowisku nie uprawnia do emerytury w obniżonym wieku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wyroku sądu pierwszej instancji, także bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., zasadę prawną, III CZP 59/98, OSNC 1999 nr 7-8, poz. 124). Takich okoliczności skarżący nie wskazał, w związku z czym, ze względu na te ustalenia, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398³ § 3 oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c.), trafna jest ocena Sądu drugiej instancji, że wnioskodawca nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracy w szczególnych warunkach wymienionej w wykazie A, dziale VIII, "transport i łączność", pod poz. 3. i nie spełnił przesłanek do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że zarządzenia resortowe nie mieszczą się w kategorii źródeł powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 Konstytucji RP) i nie mogą być samodzielną podstawą prawną indywidualnych decyzji (art. 93 ust. 1 i 2 Konstytucji). Również odesłanie w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej do stanowiących załącznik do rozporządzenia wykazów obejmujących prace w warunkach szczególnych nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. W konsekwencji wydane na podstawie tych przepisów zarządzenia resortowe obowiązują jedynie jako wykazy prac świadczonych w szczególnych warunkach, o skutkach wykonywania których stanowią przepisy ustawy emerytalnej i utrzymanego jej mocą rozporządzenia; mają one charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się konkretnych stanowisk, a operuje pojęciem ogólnym. Wykaz resortowy może zatem mieć istotne znaczenie w sferze dowodowej, gdyż z tego, że właściwy organ ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, iż dane stanowisko jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie

faktyczne, że praca na tym stanowisku była faktycznie wykonywana w takich warunkach, i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową. Inaczej mówiąc, wymienienie w wykazie resortowym stanowiska pracy, na którym wykonywana jest praca o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagająca wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, nie stanowi przeszkody do stwierdzenia, że praca na takim stanowisku nie jest pracą w warunkach szczególnych, jeżeli nie została ujęta w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia.

Przy ustalaniu okresów pracy w szczególnych warunkach, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, nie jest dopuszczalne zaliczanie innych prac, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika w stopniu powodującym wcześniejszą utratę zdolności do zatrudnienia i nie zostały wymienione w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia (por. wyroki z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405; z dnia 22 kwietnia 2011 r., I UK 351/10, LEX nr 863944; z dnia 26 maja 2011 r., II UK 356/10, LEX nr 901608; z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002; z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86 i szeroko powołane w nich orzecznictwo).

Wbrew zarzutom skarżącego, Sąd drugiej instancji, uwzględniając rodzaj wykonywanych przez niego czynności oraz niewymienienie w wykazie-załączniku A do rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników stanowiska pomocnika operatora sprzętu wodno-melioracyjnego wśród stanowisk, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach, przyjął, że przypisane temu stanowisku i wykonywane przez skarżącego czynności nie stanowią takiej pracy. Niezakwalifikowanie wykonywanych przez skarżącego czynności pomocnika do prac w szczególnych warunkach oraz ustalenie, że jako pomocnik skarżący nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia, doprowadziło Sąd odwoławczy do trafnej oceny, że skarżący nie spełnia warunków do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach pomocy prawnej udzielonej skarżącemu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w związku z § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.).

kc